HSR London International Conference on Multidisciplinary Academic Research
(HSR-ICMAR) 2026
https://houghtonstreetreview.com/index.php/conference

SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA BANK XIZMATLARINI TRANSFORMATSIYA QILISH VA UNING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI

Odilov Shaxzod Normurodovich
Hamkorbank ATB Buxoro filiali xodimi
https://doi.org/10.5281/zenodo.21837417

Annotatsiya. Mazkur maqolada sun'iy intellekt texnologiyalarini bank xizmatlariga joriy etishning nazariy va amaliy jihatlari hamda uning iqtisodiy o'sishga ta'siri tahlil qilingan. Sun'iy intellekt asosida kredit risklarini baholash, firibgarlikni aniqlash, mijozlarga individual xizmatlar ko'rsatish va bank operatsiyalarini avtomatlashtirishning afzalliklari yoritilgan. Shuningdek, raqamli bank xizmatlari orqali moliyaviy inklyuziyani kengaytirish, bank tizimining samaradorligini oshirish va iqtisodiy faollikni rag'batlantirish imkoniyatlari tahlil qilingan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, sun'iy intellektni bank sektoriga keng joriy etish xizmatlar sifatini yaxshilash, operatsion xarajatlarni kamaytirish, risklarni samarali boshqarish hamda barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Maqolada O'zbekiston bank tizimida sun'iy intellekt texnologiyalarini qo'llash istiqbollari hamda ushbu yo'nalishni rivojlantirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, bank xizmatlari, raqamli bank, iqtisodiy o'sish, FinTech, Big Data, kredit skoringi, chatbot, avtomatlashtirish, moliyaviy inklyuziya, raqamli iqtisodiyot.

Kirish. So'nggi yillarda sun'iy intellekt texnologiyalarining jadal rivojlanishi iqtisodiyotning barcha tarmoqlarida, jumladan bank-moliya tizimida ham tub o'zgarishlarni yuzaga keltirmoqda. Raqamli texnologiyalar, katta hajmdagi ma'lumotlarni tahlil qilish, mashinali o'qitish algoritmlari va avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlari bank xizmatlarini ko'rsatish usullarini sezilarli darajada o'zgartirib, ularni yanada tezkor, qulay va samarali holga keltirmoqda.

An'anaviy bank xizmatlaridan sun'iy intellektga asoslangan xizmatlarga o'tish banklarning raqobatbardoshligini oshirish, mijozlarga ko'rsatilayotgan xizmatlar sifatini yaxshilash va operatsion xarajatlarni kamaytirish imkonini bermoqda. Xususan, sun'iy intellekt algoritmlari kredit risklarini baholash, firibgarlik holatlarini aniqlash, mijozlarning moliyaviy ehtiyojlarini prognozlash hamda shaxsiylashtirilgan moliyaviy mahsulotlarni taklif etishda keng qo'llanilmoqda.

Bugungi kunda iqtisodiy o'sishning muhim omillaridan biri moliyaviy tizimning samaradorligi hisoblanadi. Bank xizmatlarining sifati va qulayligi oshgani sari aholi va tadbirkorlik subyektlarining moliyaviy resurslardan foydalanish imkoniyatlari kengayadi. Natijada investitsiyalar hajmi ortadi, tadbirkorlik faolligi kuchayadi va iqtisodiy rivojlanish uchun yangi imkoniyatlar yaratiladi.

O'zbekistonda ham bank tizimini raqamlashtirish va sun'iy intellekt texnologiyalarini joriy etishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Masofaviy bank xizmatlari, mobil ilovalar, elektron identifikatsiya, avtomatlashtirilgan kreditlash va raqamli to'lov tizimlarining rivojlanishi bank xizmatlaridan foydalanish darajasini oshirmoqda. Shu bilan birga, sun'iy intellektni bank faoliyatiga yanada keng tatbiq etish xizmatlar sifatini oshirish, xavflarni kamaytirish va moliyaviy barqarorlikni mustahkamlash uchun muhim ahamiyat kasb etadi.

Mazkur maqolaning maqsadi sun'iy intellekt asosida bank xizmatlarini transformatsiya qilishning nazariy va amaliy jihatlarini tahlil qilish, uning iqtisodiy o'sishga ta'sirini baholash hamda O'zbekiston bank tizimida ushbu texnologiyalarni rivojlantirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Sun'iy intellektning bank xizmatlarini transformatsiya qilishdagi o'rni. Sun'iy intellekt (Artificial Intelligence – AI) – insonning mantiqiy fikrlashi, tahlil qilish, o'rganish va qaror qabul qilish faoliyatini modellashtiruvchi texnologiyalar majmuasi hisoblanadi. Bank sektorida ushbu

texnologiyalarni joriy etish xizmatlar sifatini oshirish, operatsion jarayonlarni avtomatlashtirish va xarajatlarni kamaytirishning muhim omiliga aylandi. So‘nggi yillarda dunyoning yetakchi banklari sun’iy intellektni mijozlarga xizmat ko‘rsatish, kredit risklarini baholash, firibgarlikni aniqlash, investitsiya faoliyatini boshqarish hamda moliyaviy prognozlash jarayonlariga keng tatbiq etmoqda.

Bank xizmatlarini transformatsiya qilishda sun’iy intellektning asosiy afzalliklaridan biri katta hajmdagi ma’lumotlarni qisqa vaqt ichida tahlil qilish imkoniyatidir. An’anaviy usullarda kreditga layoqatlilikni baholash ko‘p vaqt talab qilsa, AI algoritmlari mijozning moliyaviy holati, daromadlari, to‘lov intizomi va boshqa omillarni kompleks tahlil qilib, kredit qarorini bir necha soniya ichida qabul qilish imkonini beradi. Natijada kredit ajratish jarayoni tezlashadi, inson omili bilan bog‘liq xatolar kamayadi va risklarni boshqarish samaradorligi oshadi.

Bank amaliyotida chatbotlar va virtual yordamchilar sun’iy intellektning eng keng tarqalgan yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Ular mijozlarning murojaatlariga sutkaning istalgan vaqtida javob berish, bank mahsulotlari haqida ma’lumot taqdim etish, to‘lovlar va hisobvaraqlar bo‘yicha maslahatlar berish imkonini yaratadi. Bu esa mijozlarning vaqtini tejaydi, xizmat ko‘rsatish sifatini oshiradi va bank xodimlarining ish yuklamasini kamaytiradi.

Bundan tashqari, mashinali o‘qitish algoritmlari shubhali moliyaviy operatsiyalarni aniqlashda ham samarali qo‘llaniladi. Tranzaksiyalarni real vaqt rejimida monitoring qilish orqali firibgarlik alomatlari aniqlanadi va xavfli operatsiyalar avtomatik ravishda bloklanadi. Natijada banklarning moliyaviy xavfsizligi mustahkamlanib, mijozlarning bank tizimiga bo‘lgan ishonchi ortadi.

Sun’iy intellektning iqtisodiy o‘sishga ta’siri. Sun’iy intellekt asosidagi bank xizmatlarining rivojlanishi iqtisodiyotning turli tarmoqlariga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Avvalo, bank operatsiyalarining tezlashishi va xizmatlar sifati oshishi korxonalar hamda tadbirkorlik subyektlarining moliyaviy resurslardan samarali foydalanishiga xizmat qiladi. Kredit mablag‘larining tez ajratilishi yangi investitsiya loyihalarini amalga oshirish imkoniyatlarini kengaytiradi va ishlab chiqarish hajmining oshishiga zamin yaratadi.

Shuningdek, sun’iy intellekt moliyaviy inklyuziyani rivojlantirishda muhim rol o‘ynaydi. Masofaviy bank xizmatlari, mobil ilovalar va elektron identifikatsiya tizimlari orqali chekka hududlarda yashovchi aholi ham bank xizmatlaridan foydalanish imkoniyatiga ega bo‘lmoqda. Bu esa aholining moliyaviy tizimga jalb qilinishini kuchaytirib, iqtisodiy faollikning oshishiga xizmat qiladi.

Sun’iy intellekt texnologiyalarining yana bir muhim jihati banklarning operatsion xarajatlarini kamaytirishidir. Ko‘plab jarayonlarning avtomatlashtirilishi natijasida mehnat unumdorligi oshadi, qog‘oz hujjatlar hajmi qisqaradi va xizmat ko‘rsatish xarajatlari kamayadi. Tejalgan mablag‘lar yangi texnologiyalarni joriy etish, innovatsion mahsulotlarni ishlab chiqish va mijozlar uchun qulay moliyaviy xizmatlarni yaratishga yo‘naltiriladi.

Makroiqtisodiy nuqtai nazardan, sun’iy intellekt asosidagi bank tizimining rivojlanishi investitsion muhitni yaxshilaydi, moliyaviy bozorlarda shaffoflikni oshiradi hamda iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlaydi. Innovatsion bank xizmatlarining keng joriy etilishi raqamli iqtisodiyotning rivojlanishiga, elektron tijorat hajmining ortishiga va yangi ish o‘rinlarining yaratilishiga ham ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

O‘zbekiston bank tizimida sun’iy intellektni rivojlantirish istiqbollari. O‘zbekistonda bank tizimini raqamlashtirish davlat iqtisodiy siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. So‘nggi yillarda tijorat banklari tomonidan mobil bank xizmatlari, onlayn kreditlash, biometrik identifikatsiya va masofaviy bank xizmatlari jadal rivojlantirilmoqda. Bu jarayon bank xizmatlaridan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish va mijozlarga qulay sharoit yaratishga xizmat qilmoqda.

1-jadval

Sun’iy intellekt texnologiyalarining bank faoliyatidagi qo‘llanilishi va kutilayotgan natijalari

Sun’iy intellekt yo‘nalishi	Bankdagi qo‘llanilishi	Natijasi
Mashinali o‘qitish	Kredit skoringi	Kredit risklari kamayadi
Chatbotlar	Mijozlarga xizmat ko‘rsatish	Xizmat sifati va tezkorligi oshadi
Big Data tahlili	Mijozlar xatti-harakatlarini o‘rganish	Individual bank mahsulotlari taklif etiladi
Firibgarlikni aniqlash algoritmlari	Tranzaksiyalar monitoringi	Moliyaviy xavfsizlik kuchayadi
AI prognozlash tizimlari	Risk va likvidlikni boshqarish	Bank faoliyati samaradorligi oshadi

Kelgusida sun’iy intellekt texnologiyalarini yanada keng joriy etish kredit skoringini takomillashtirish, mijozlarning moliyaviy ehtiyojlarini prognozlash, investitsion qarorlarni qo‘llab-quvvatlash hamda firibgarlik holatlarining oldini olish imkoniyatlarini kengaytiradi. Shu bilan birga, banklar faoliyatida kiberxavfsizlikni mustahkamlash, shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilish va sun’iy intellekt tizimlarining shaffofligini ta’minlash muhim vazifalardan biri bo‘lib qolmoqda.

Xulosa. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, sun’iy intellekt texnologiyalarini bank xizmatlariga joriy etish bank tizimining samaradorligi, xavfsizligi va raqobatbardoshligini sezilarli darajada oshiradi. AI asosidagi kredit skoringi, chatbotlar, Big Data tahlili va firibgarlikni aniqlash tizimlari operatsion xarajatlarni kamaytirish, xizmat ko‘rsatish sifatini yaxshilash hamda qaror qabul qilish jarayonini tezlashtirish imkonini beradi.

Shuningdek, sun’iy intellekt asosida transformatsiya qilingan bank xizmatlari moliyaviy inklyuziyani kengaytirish, kichik biznesni qo‘llab-quvvatlash, investitsion faollikni oshirish va raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish orqali barqaror iqtisodiy o‘sishga xizmat qiladi. O‘zbekiston sharoitida ushbu yo‘nalishni rivojlantirish uchun banklarda sun’iy intellekt texnologiyalarini keng joriy etish, kiberxavfsizlikni kuchaytirish, malakali mutaxassislar tayyorlash hamda banklar va FinTech kompaniyalari o‘rtasidagi hamkorlikni rivojlantirish maqsadga muvofiqdir.

Ushbu chora-tadbirlarning izchil amalga oshirilishi bank xizmatlari sifatini yangi bosqichga olib chiqish, aholining moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish va mamlakat iqtisodiyotining barqaror rivojlanishini ta'minlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. World Bank. (2022). The Global Findex Database 2021: Financial Inclusion, Digital Payments, and Resilience in the Age of COVID-19. Washington, DC: World Bank.
2. International Monetary Fund. (2024). Digital Money Across Borders: Macro-Financial Implications. Washington, DC: International Monetary Fund.
3. Organisation for Economic Co-operation and Development. (2024). OECD Digital Economy Outlook 2024. Paris: OECD Publishing.
4. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki. (2025). O‘zbekiston Respublikasi Markaziy bankining 2024-yil yakunlari bo‘yicha yillik hisoboti. Toshkent.
5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. (2020). "Raqamli O‘zbekiston – 2030" strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida. Toshkent.